

Magdalena Kapias – Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0001-5957-1033

ZARYS ISTOTNYCH CECH MAŁŻEŃSTWA W TRADYCJI PRAWOSŁAWNEJ I KATOLICKIEJ

The purposes of marriage in the Orthodox and Catholic traditions

Streszczenie

Celem niniejszego tekstu jest wskazanie najistotniejszych kwestii w myśleniu o małżeństwie i jego celach w tradycji prawosławnej i katolickiej. Rozważania te trzeba bowiem odnawiać, aby z jednej strony rozpoznawać znaki czasu i otwierać się na Innego chrześcijanina, a z drugiej strony stać mocno przy tych wartościach, które są dobre i wymagają ochrony. O tym, że małżeństwo jest wartością stanowi jego nadprzyrodzony charakter, który urzeczywistnia się między innymi w charakterze sakramentu, przymierza, zjednoczenia cielesnego, komunii osób. Obie tradycje w wielu punktach są zbieżne w kwestii teologicznej wizji małżeństwa i rodziny, natomiast różnice, które zostały jedynie zasygnalizowane, mogą stanowić przyczynek dla dialogu ekumenicznego.

Słowa kluczowe: ekumenizm, prawosławie, katolicyzm, sakrament małżeństwa

Abstract

The aim of this text is to identify the most important issues concerning marriage and its purposes in the Orthodox and Catholic traditions. It is important to think these issues over again, in order to, on the one hand, recognize the signs of the times and open to other Christians, and on the other hand, stand firmly by the values which are good and need protection. The value of marriage stems from its supernatural character, which is realized, inter alia, in the form of a sacrament, covenant, corporal unity, and communion of persons. In many points, the theological vision of marriage and the family is shared by both traditions, while the differences that have only been signaled in the paper may contribute to the ecumenical dialogue.

Keywords: ecumenism, Christian Orthodoxy, Catholicism, the sacrament of marriage

Rodzina chrześcijańska buduje również Królestwo Boże w dziejach poprzez samą codzienną rzeczywistość, określoną i wyznaczoną przez jej warunki życiowe: a więc poprzez miłość małżeńską i rodziną – przeżywaną w jej nadzwyczajnym bogactwie wartości i wymogów pełni, wyłączności, wierności i płodności – wyraża się i realizuje udział rodziny chrześcijańskiej w misji prorockiej, kapłańskiej i królewskiej Jezusa Chrystusa.

Jan Paweł II

Być może, iż małżeństwo potrzebne jest społeczeństwu, niemniej jednak jego własna autonomiczna wartość pozostaje po królewsku w nim samym. (...) Dzieci przynoszą nową jakość macierzyństwa i ojcostwa, ale jest to wylew pełni, która pozostaje w sobie.

Paul Evdokimov

Sam bowiem Bóg jest twórcą małżeństwa obdarzonego różnymi dobrami i celami.

Sobór Watykański II

Zjednoczenie osobowe i prokreacja

Kultura chrześcijańska zawsze opowiadała się za złożonością i wielowymiarowością w postrzeganiu celów małżeństwa. W pierwotnej perspektywie za kluczowy uważano wymiar prokreacyjny. Po Soborze Watykańskim II za główny cel małżeństwa przyjęto rozwój osobowy. Miał on przybliżać małżonków do dopełniania się w miłości skierowanej na płodność. Prawdziwą jedność wyraża się bowiem przez zjednoczenie wspólnotowe mężczyzny i kobiety, które spełnia się poprzez zrodzenie i wychowywanie dzieci. Naturalnym ukoronowaniem miłości małżeńskiej staje się w takim wymiarze dziecko. Poszczególne cele małżeństwa są od siebie współzależne i wzajemnie się przenikają. Moralny aspekt prokreacji stawia wymagania miłości. „We współokreślanju się miłości i prokreacji chodzi o to, by został spełniony podstawowy cel małżeństwa, jakim jest osobowe dopełnianie się i rozwój małżonków”¹.

Konstytucja posoborowa ogłoszona przez papieża Pawła VI 7 grudnia 1965 r. podkreśla wartość miłości małżeńskiej, nawet gdy nie jest możliwe zrodzenie i wychowywanie dzieci:

Małżeństwo i miłość małżeńska z natury swej skierowane są ku płodzeniu i wychowywaniu potomstwa. Dzieci też są najcenniejszym darem małżeństwa i rodzicom przynoszą najwięcej dobra. (...) Małżeństwo jednak nie jest ustanowione wyłącznie

¹ W. Gasidło, *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej*, Kraków 1990, s. 65.

dla rodzenia potomstwa; sama bowiem natura nierozzerwalnego związku między dwoma osobami oraz dobro potomstwa wymagają, aby także wzajemna miłość małżonków odpowiednio się wyrażała, aby się rozwijała i dojrzewała. Dlatego małżeństwo trwa jako połączenie i wspólnota całego życia i zachowuje wartość swoją oraz nierozzerwalność nawet wtedy, gdy brakuje tak często pożądanego potomstwa².

W Katechizmie Kościoła Katolickiego można dostrzec możliwość wartościowego przeżywania bezdzietnego małżeństwa, które wyraża się owocnie przez miłość, otwartość na innych i ofiarę³. Papież Jan Paweł II dostrzegał nie tylko trudności, z jakimi borykają się małżeństwa bezdzietne, ale też wskazywał na „adopcję lub wzięcie pod opiekę dzieci porzuconych przez rodziców czy też żyjących w trudnych warunkach”⁴, jako na możliwości uświęcania małżeństwa.

Według nauki Kościoła prawosławnego zjednoczeni małżonkowie realizują cel osobowy i cel prokreacyjny. Rodzicielstwo nie jest jednak celem samym w sobie, a jedynie naturalnym skutkiem owego zjednoczenia. Między poszczególnymi celami istnieje pewna relacyjność, przy czym nie jest istotne „rozdzielanie celu pierwszorzędowego i celów drugorzędnych małżeństwa”⁵. Zasadnicze zadanie stanowi dobro małżonków, przez które rozumie się także zrodzenie i wychowywanie potomstwa.

Z analizy tekstów kodeksowych wynika, że istnieje cel specyficzny małżeństwa, którym jest dobro potomstwa i cel ogólny, którym jest dobro małżonków. (...) Rzeczywistości te tworzą jedną celowość małżeństwa⁶.

Dla małżeństwa największe znaczenie odgrywa akt małżeński, a nie samo zjednoczenie prokreacyjne. Połączenie się małżonków fizycznie i duchowo jest możliwe i następuje jako konsekwencja ich związku małżeńskiego. Takie zjednoczenie to wyraz miłości małżeńskiej. Oba Kościoły dostrzegają nadprzyrodzony charakter aktu małżeńskiego. Kościół prawosławny zauważa mistyczny wymiar zjednoczenia prokreacyjnego, kładąc akcent na jego duchowy charakter. W Kościele katolickim zjednoczenie jest wyrazem przymierza, znakiem sakramentu, podkreśla się doniosłość wzajemnego obdarowania w akcie małżeńskim.

Osiągnięcie zbawienia można rozumieć jako działanie w miłości na rzecz wspólnoty małżeńskiej, wyrażającej się w wymiarze wspólnotowym, a także prokreacyjnym i wychowawczym:

² Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, 50.

³ Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2231.

⁴ Jan Paweł II, *Evaneglium vitae*, 93.

⁵ A. Sobczak, *Czym jest chrześcijańskie małżeństwo? Istota chrześcijańskiego małżeństwa w świetle kanonistyki*, Poznań 2006, s. 246.

⁶ Tamże, s. 247.

Realizacja tych celów służy szczęściu osobistemu małżonków, dobru doczesnemu i wiecznemu wszystkich członków rodziny oraz całego społeczeństwa. Dlatego nikomu nie wolno tych celów zmieniać ani lekceważyć⁷.

Jacek Jan Pawłowicz pisze:

Z miłości małżeńskiej wypływają wszystkie inne zadania i obowiązki, które mają jeden cel: pielęgnować miłość i chronić ją przed tym wszystkim, co jej zagraża⁸.

Małżonkowie wyrażają swoją miłość wobec siebie poprzez uczestnictwo w powszednich obowiązkach. Obecność jest warunkiem *sin qua non* jedności małżeńskiej, która znajduje wyraz we wspólnotowym charakterze życia małżonków.

Wspólnota małżeńska

Dietrich von Hildebrand wniósł istotny wkład w ukazanie personalistycznego znaczenia małżeństwa. Wskazywał przede wszystkim na znaczenie miłości małżeńskiej: „Dla każdego ze współmałżonków tematem jest osoba drugiego w ramach ich relacji, a dla obojga jest nim ich wzajemna miłość”⁹. Siłą jednoczącą jest dla mężczyzny i kobiety ich wzajemna miłość. Hildebrand kładzie nacisk na duchowość jako ważny element wspólnoty małżeńskiej. Duchowość mężczyzny i duchowość kobiety dopełniają się nawzajem i na tym powstaje ich małżeńska więź duchowa. Fundamentem, na którym jest zbudowana jedność małżeńska, jest wzajemne oddanie, o którym Hildebrand pisze:

Uroczyście niepowtarzalne i nieodwołalne wzajemne oddanie leżące u podstaw tej wspólnoty sprawia, że współdziała tu z jednej strony sfera wartości osoby aż do jej najgłębszych duchowych korzeni, z drugiej zaś tajemnicza sfera wartości intymnej więzi cielesnej, czyli wartości tego, co zmysłowe w najwyższym i najszlachetniejszym sensie¹⁰.

Hildebrand podkreśla znaczenie wspólnotowego charakteru małżeństwa, dzięki któremu rodzi się więź, która umacniana miłością, kieruje się do niej samej, dąży do jej ocalenia i zachowania. Ponadto wspomina o

⁷ P. M. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Tarnów 2000, s. 31.

⁸ J. J. Pawłowicz, *Implikacje moralne teologii wspólnoty małżeńsko-rodzinnej w nauczaniu Cerkwi prawosławnej i Kościoła rzymskokatolickiego. Studium porównawcze*, Tuchów 2011, s. 250.

⁹ D. von Hildebrand, *Metafizyka wspólnoty. Rozważania nad istotą i wartością wspólnoty*, Kraków 2012, s. 215.

¹⁰ Tamże, s. 216.

„jedności stołu i łoża”, jaką stanowi małżeństwo, o środowisku życiowym, w którym człowiek żyje i porusza się, jest dla tej wspólnoty, stanowiącej zarazem „gospodarstwo domowe”, tak samo sferą dóbr (...)”¹¹.

Zespolenie się duchowości z seksualnością jest możliwe na mocy małżeńskiej miłości. Sfera seksualna jest absorbowana przez miłość i w niej się urzeczywistnia.

Doktryna o małżeństwie integruje oba Kościoły wokół personalistycznej i egzystencjalnej wizji małżeństwa. Sakramentalny związek mężczyzny i kobiety dokonuje się w małżeńskim przymierzu. Jego mistyczny wymiar otwiera przed małżonkami perspektywę łaski, której wspólnie dostępują i dzięki której stają się obrazem Boga żywego. Kościół prawosławny traktuje sakramentalną więź małżeńską jako nierozzerwalną. Wieczność przymierza stanowi argument przeciwko praktyce rozwodowej małżonków. Wizja wspólnoty rodzinnej jako Kościoła domowego integruje tradycję prawosławną i katolicką. Kościół domowy stanowi duchowe dziedzictwo dla dzieci, które uczestnicząc w praktykach religijnych rodziców, wzrastają w tej wierze i dojrzewają do świadectwa o świętości rodziny oraz jej autentycznym powołaniu i posłannictwu.

Zadania małżonków nie ograniczają się do trwania we wspólnocie i służbie życiu. Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* ujmuje cztery podstawowe zadania rodziny¹², które można odczytywać poprzez doświadczenie małżeństwa. Małżonkowie mają swoje zadania także wobec społeczeństwa nie tylko w wymiarze prokreacyjnym i służbie – szeroko rozumianej jako opieka i wychowanie. Małżeństwa poprzez swój chrześcijański charakter powinny szczególnie okazywać otwarte serca i drzwi innym rodzinom¹³. Trzeba, by były też wrażliwe na wszelkie kwestie polityczne, przede wszystkim te, które wzywają nas do powzięcia odpowiedzialności za kształt polityki rodzinnej. Małżonkowie mają obowiązek realizować swoją chrześcijańską misję w taki sposób, by „szukali Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej”¹⁴, tak bowiem torują sobie drogę do zbawienia.

Celem małżeństwa katolickiego jest wreszcie uczestnictwo w zbawczym posłannictwie samego Kościoła¹⁵, na mocy którego są zobowiązani zarówno do przyjmowania miłości Chrystusa, jak i dzielenia się nią z innymi. Małżonkowie pogłębiają swoją wiarę poprzez praktykowanie sakramentów. Są żywym świadectwem miłości Chrystusa do Kościoła i w jej duchu powinni przeżywać swoją miłość, stąd potrzeba ewangelizacji, która będzie pogłębiała ich więź z Jezusem Chrystusem.

¹¹ Tamże, s. 217.

¹² Zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 31.

¹³ Por. tamże, nr 50.

¹⁴ Tamże, nr 47.

¹⁵ Por. tamże, nr 50.

To apostołskie posłannictwo rodziny jest zakorzenione w chrzcie świętym, a przez łaskę sakramentu małżeństwa otrzymuje nową moc dla przekazywania wiary, dla uświęcenia i przemiany współczesnego społeczeństwa wedle zamysłu Bożego¹⁶.

Małżonkowie są zobowiązani do ewangelizacji. Ich życie powinno potwierdzać owo posłannictwo małżeństwa i głoszenie Ewangelii, będące prawem i celem samym w sobie. „Małżeństwo tylko wówczas odpowiada powołaniu chrześcijan jako małżonków, jeśli ta właśnie miłość w nim się odzwierciedla i urzeczywistnia”¹⁷. Tak rozumiana miłość będzie odzwierciedlać odwieczną miłość Chrystusa do Kościoła. Papież Benedykt XVI w Encyklice *Deus caritas est* zwraca uwagę na „małżeństwo oparte na miłości wyłącznej i nieodwołalnej [będącej]¹⁸ obrazem relacji Boga do Jego ludu, a sposób, w jaki miłuje Bóg, staje się miarą ludzkiej miłości”¹⁹. Miłość małżeńska, znajduje swoje uzasadnienie w dziejach zbawienia, stając się zarówno miarą miłości między mężczyzną a kobietą, jak i miarą człowieczeństwa: umiłowania prawdy, odpowiedzialności i wierności tym wartościom, do których człowiek został powołany.

Powinności miłości małżeńskiej

Kościół prawosławny dostrzega powołanie małżeństwa do różnych celów realizowanych we wspólnocie życia i miłości oraz w małżeńskim przymierzu. Teologia prawosławna i katolicka nie wartościują tych celów, ale integrują je w jeden, podnosząc małżeństwo do rangi sakramentu, rozumianego nie tylko w wymiarze eucharystycznym, ale przede wszystkim w wymiarze całego życia małżeńskiego. „Dla prawosławia małżeństwo tak samo, jak i dla katolicyzmu, zawsze było wyjątkowym sakramentem, zawierającym w obliczu Boga”²⁰ – konstatuje G. Minczew. Według interpretacji Kościoła prawosławnego sakrament małżeństwa został ustanowiony przez Stwórcę już w raju. Józef Keller zwraca uwagę na to, „że doktryna prawosławna podkreśla znaczenie koncentracji duchowej wokół spraw nadziemskich”²¹. Istotne dla zrozumienia natury wspólnoty małżeńskiej jest odwołanie się do Początku (Rdz 2,24).

¹⁶ Tamże, nr 52.

¹⁷ Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Teologia małżeństwa*, red. W. Zega, Kraków 1999, s. 313.

¹⁸ Uzupełnienie autorki.

¹⁹ R. Mazurkiewicz, *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Benedykta XVI*, w: *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. S. Tymosz, Lublin 2008, s. 37.

²⁰ G. Minczew, *Małżeństwo prawosławne*, w: *Rodzina w wielkich religiach świata*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1999, s. 87.

²¹ J. Keller, *Prawosławie*, Warszawa 1982, s. 206.

Małżeństwo sakramentalne objawia się jako perła i fundament, jako zasada życia społecznego i jego zwieńczenie, jako jedyny cel użycia płciowości i seksualności człowieka mający na celu prokreację²².

Cerkiew prawosławna uznaje, że sakramentalne małżeństwo wykracza poza rzeczywistość doczesną:

Związek mężczyzny i kobiety nie jest celem samym w sobie. Jest to związek pomiędzy dwoma pojedynczymi i wiecznymi osobowościami, który nie może być przerwany²³.

Cel tak rozumianego małżeństwa stanowi „osiągnięcie pełni bytu w Bogu”²⁴. O tym samym pisze Paul Evdokimov: „Stan małżeński jest powołaniem szczególnym dla osiągnięcia pełni bytu w Bogu”²⁵.

Władysław Gasidło wyłania najważniejsze wnioski wypływające z definicji miłości małżeńskiej²⁶. Zwraca uwagę między innymi na zobowiązanie małżonków do wzajemnego pogłębiania swojej miłości, doskonalenie sposobów i narzędzi do jej rozwijania, a także na świadczenie sobie nawzajem pomocy w przestrzeni domowej, zawodowej i moralnej. Ten ostatni czynnik zdaje się być częstym źródłem nieporozumień między małżonkami, którzy szukają dobra jednostkowego, zapominając, że największym dobrem wspólnym, jakie mają do zrealizowania, to dobro małżeństwa. Mirosław Sawka komentując zadania małżonków w nauczaniu Jana Pawła II, podkreśla wymagania, jakie stawia przed małżonkami miłość. Pisze:

Miłość bowiem to powinność. Przyjęcie jej oznacza przyjęcie odpowiedzialności za nią. Przyjmując miłość współmałżonka, stajemy się za niego odpowiedzialni przed Bogiem²⁷.

Miłość małżonków przynagla do dopełnienia swojego obowiązku rozpoznania i podjęcia należytych działań w zakresie odpowiedzialnego rodzicielstwa. Encyklika *Humanae vitae* zawiera wezwanie: „Niechże więc małżonkowie ochotnie podejmą wyznaczone im zadania, wspierani przez wiarę i nadzieję, która nie zawodzi”²⁸.

²² G. Minczew, *Małżeństwo prawosławne*, s. 235.

²³ Tamże, s. 191.

²⁴ Tamże.

²⁵ P. Evdokimov, *Prawosławie*, Warszawa 2003, s. 315.

²⁶ Zob. W. Gasidło, *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej*, s. 103–104.

²⁷ M. Sawka, *Zadania małżonków w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, Lublin 2008, s. 23.

²⁸ Paweł VI, *Humanae vitae*, 25.

Komunijny wymiar małżeństwa

Jan Paweł II dostrzegał powołanie małżonków jako *komunii małżeńskiej*, która obejmuje w zakresie szerszym także rodzinę:

Wszyscy członkowie rodziny, każdy wedle własnego daru, mają łaskę i odpowiedzialny obowiązek budowania dzień po dniu komunii osób, tworząc z rodziny „szkołę bogatszego człowieczeństwa”. Dokonuje się to poprzez łaskę i miłość wobec dzieci, wobec chorych i starszych; poprzez wzajemną codzienną służbę wszystkim, poprzez dzielenie się dobrami, radościami i cierpieniami²⁹.

Jest to istotne zwłaszcza dziś – w czasach, gdy chorzy i starsi są pozostawiani na marginesie życia rodzinnego i społecznego lub też odmawiają woli uczestnictwa, z różnych powodów nie chcąc być obecni w życiu i decydując się na eutanazję. „Szkoła bogatszego człowieczeństwa” z całą pewnością stanowi wyzwanie dla chrześcijańskiej koncepcji nie tylko życia, ale też umierania. „Małżeństwo jest szczególną komunią osób”³⁰, – pisze w *Liście do Rodzin* Jan Paweł II. Powołuje się na słowa przysięgi małżeńskiej, które stanowią najtrafniejszą definicję celów zawieranego małżeństwa. Kontynuując swoją myśl, stwierdza:

To dobro obojga jest równocześnie dobrem każdego z nich. Ma z kolei stać się dobrem ich dzieci. Należy do istoty dobra wspólnego, że łącząc poszczególnych ludzi, stanowi zarazem prawdziwe dobro każdego³¹. Dobro małżonków, jako cel małżeństwa, można uważać za źródło praw i obowiązków małżonków. Podkreśla się, że w pojęciu „dobra małżonków” zawiera się więcej, aniżeli w dobrach małżeństwa (...)³².

Kościół prawosławny w pierwotnej wersji definiował małżeństwo jako powołane przez Boga przymierze mężczyzny i kobiety, na mocy zgody których zawierają wspólnotę życia, skierowaną na dobro małżonków i do zrodzenia i wychowywania dzieci³³. Akcentował pojęcie *communio*, którego naturę uznał za skierowaną zarówno ku dobru małżonków, jak i ku prokreacji, przy czym uznał termin ten za zbyt szeroki, by objąć rzeczywistość małżeńską. Ostateczna definicja, jaką przyjął Kościół wschodni, określa

²⁹ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 21.

³⁰ A. Sujka, *Jan Paweł II naucza. Ku małżeństwu i rodzinie*, Kraków – Ząbki, 1997, s. 158.

³¹ Tamże, s. 158-159.

³² P. M. Gajda, *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, s. 29.

³³ Por. A. Sobczak, *Czym jest chrześcijańskie małżeństwo*, s. 239.

małżeństwo jako formowaną przez przymierze wspólnotę całego życia i cel, który ma dwa wymiary: wzajemne dobro małżonków i dobro potomstwa. Między ochrzczonymi przymierze to jest sakramentem³⁴.

P. Evdokimov dopowiada: „Materią sakramentu jest miłość wzajemna, która ma swój cel sama w sobie, gdyż dar Ducha Świętego czyni z niej niezniszczalne zjednoczenie miłosne (...)”³⁵. Przymierze małżeńskie opisuje właściwą tylko małżeństwu nadprzyrodzoną naturę. Na wzór przymierza Boga ze swoim ludem, które zostało zrodzone z miłości, Bóg zawiązuje przymierze z małżonkami. Mężczyzna i kobieta zostają powołani do małżeństwa na mocy aktu ich woli wyrażonego przez zgodę małżeńską. Celem tak rozumianego małżeństwa będzie więc przyjęcie na siebie odpowiedzialności za spełnianie siebie w realizacji dobra:

Małżonkowie zobowiązują się szukać swojego dobra, to znaczy wzajemnej realizacji osobowej, albo jeszcze inaczej – wypełniania odpowiedniego powołania naturalnego i nadprzyrodzonego³⁶.

Celem wspólnoty małżeńskiej jest wzajemne ubogacanie się oraz nieprzerwane odnawianie miłości.

Tym, co łączy oba Kościoły w wizji celów małżeństwa to dobro małżonków i zrodzenie potomstwa. „Subtelne różnice, jakie pojawiają się w rozumieniu tych celów, są podyktowane wpływami kulturowymi Wschodu i Zachodu, w jakich kształtowała się teologia obu wspólnot kościelnych”³⁷. W obecnym kontekście społecznym trudno nie podnieść do rangi celu szczególnie ważnego – celu prokreacyjnego. Realizacja powołania małżeńskiego powinna dokonywać się w atmosferze wrażliwości, godności i odpowiedzialności. W obliczu trudności małżonków w powoływaniu dzieci na świat, trzeba pamiętać, że stanowi to problem także w szerszym kontekście: społeczeństwa, narodu i Kościoła³⁸. John Meyendorff docenia znaczenie miłości w małżeństwie. Pisze:

Utrata miłości to coś okropnego, zwłaszcza że znika czasami z powodu drobiazgów. Z tego względu musimy ukierunkować wszystkie nasze myśli i wysiłki na cel będący również czymś „Boskim”. Wszystko inne przyjdzie samo z siebie³⁹.

³⁴ Tamże, s. 241.

³⁵ P. Evdokimov, *Prawosławie*, s. 315.

³⁶ A. Sobczak, *Czym jest chrześcijańskie małżeństwo*, s. 244.

³⁷ J. J. Pawłowicz, *Implikacje moralne*, s. 234.

³⁸ Tamże, s. 235.

³⁹ J. Meyendorff, *Małżeństwo w prawosławiu. Liturgia, teologia, życie*, Lublin 1995, s. 113–114.

Jan Paweł II postrzega zadania małżonków przez pryzmat Kościoła domowego, na mocy którego mają jaśnieć blaskiem miłości Chrystusa do Kościoła. Wzywa ich do potwierdzania swojej nadprzyrodzonej miłości w codziennym trudzie i świadectwie żywej wiary. Również papież Benedykt XVI kieruje swoją uwagę ku rozumieniu zadań małżonków w perspektywie domowego Kościoła. Zadanie małżonków będzie się ogniskować wokół stworzenia chrześcijańskiego klimatu w rodzinie, poprzez otwartość na drugiego człowieka, troskę o niego i skupienie wokół Jezusa Chrystusa⁴⁰. Sergiusz Bułgakow ujmuje małżeństwo w kategoriach łaski spływającej na mężczyznę i kobietę w ramach chrześcijańskiej wspólnoty życia. Stwierdza: „W małżeństwie dokonywanym w Chrystusie i w Kościele założony jest fundament kościoła domowego, którym jest rodzina”⁴¹.

Zakończenie

Niniejsza praca stanowi jedynie próbę zasygnalizowania tych tematów, które wymagają ponawianie rozważań w kontekście współczesnych przemian społecznych. Podjęte kwestie odnoszą się do newralgicznych punktów kondycji społecznej, ponieważ dotyczą małżeństwa i rodziny. Niegasnące poszukiwanie przez człowieka dobra, skłania do pytania: poprzez realizację których celów owo dobro małżonkowie mogą urzeczywistniać? Warto zachować religijną wrażliwość i pamięć tożsamości, aby spojrzeć krytycznie na te cele w małżeństwie, które zostały ukonstytuowane na mocy Prawa Bożego, a nie pod naporem błędnych ideologii. Tradycje Kościoła katolickiego i prawosławnego nie są jednolite, jednak także dzięki temu bogactwu różnorodności możliwa jest perspektywa ekumenicznej wizji małżeństwa i rodziny.

Bibliografia

Teksty źródłowe

Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego*.

Jan Paweł II, *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Teologia małżeństwa*, red. W. Zega, Kraków 1999.

Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*.

⁴⁰ Por. R. Mazurkiewicz, *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Benedykta XVI*, s. 39.

⁴¹ S. Bułgakow, *Prawosławie. Zarys nauki Kościoła prawosławnego*, Białystok – Warszawa 1992, s. 130.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Paweł VI, *Encyklika Humanae vitae o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia*, Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*.

Literatura uzupełniająca

Bułgakow S., *Prawosławie. Zarys nauki Kościoła prawosławnego*, Białystok – Warszawa 1992, s. 130.

Evdokimov P., *Prawosławie*, Warszawa 2003.

Gajda P. M., *Prawo małżeńskie Kościoła katolickiego*, Tarnów 2000.

Gasidło W., *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej*, Kraków 1990.

Hildebrand von D., *Metafizyka wspólnoty*, Kraków 2012.

Keller J., *Prawosławie*, Warszawa 1982.

Mazurkiewicz R., *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Benedykta XVI*, w: *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. S. Tymosz, Lublin 2008.

Meyendorff J., *Małżeństwo w prawosławiu. Liturgia, teologia, życie*, Lublin 1995.

Minczew G., *Małżeństwo prawosławne*, w: *Rodzina w wielkich religiach świata*, red. Z. J. Kijas, Kraków 1999.

Pawłowicz J. J., *Implikacje moralne teologii wspólnoty małżeńsko-rodzinnej w nauczaniu Cerkwi prawosławnej i Kościoła rzymskokatolickiego. Studium porównawcze*, Tuchów 2011.

Sawka M., *Zadania małżonków w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, Lublin 2008.

Sobczak A., *Czym jest chrześcijańskie małżeństwo? Istota chrześcijańskiego małżeństwa w świetle kanonistyki*, Poznań 2006.

Sujka A., *Jan Paweł II naucza. Ku małżeństwu i rodzinie*, Kraków – Ząbki, 1997.

Magdalena KAPIAS – opublikowała m.in.: *Szkoła rodzinna jako alternatywna kategoria wychowawcza*, w: U. Gruca-Miąsik (red.), *Opieka jako kategoria wychowawcza. Metody i formy stymulacji dzieci i młodzieży w rodzinie i środowisku lokalnym*, Rzeszów 2016; *Dialogiczność w przestrzeni przedszkoli rodzinnych*, w: E. Ogródzka-Mazur, U. Szuścik, B. Oelszlaeger-Kosturek (red.), *Edukacja małego dziecka. Nauczyciel i dziecko w dobie kryzysu edukacji*, t. 11, Kraków 2017; *Rozważania o istocie wychowania*, „*Świdnickie Studia Teologiczne*”, 2 (2017), (w druku).